

สรุปผลการประชุม
สรุปการประชุม Regional Consultative Campaign Meeting on the Abolishment of Death
Penalty in ASEAN

ระหว่างวันที่ 22-23 เมษายน 2559
ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศอินโดนีเซีย

1. วัตถุประสงค์ของการประชุม

องค์การ Coalition on the Abolition of Death Penalty Regional Consultative Campaign Meeting on the Abolishment of Death Penalty ได้จัดการประชุมครั้งนี้ขึ้นเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการด้านการต่อต้านโทษประหารชีวิตในอาเซียน ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลาย เช่น ในด้านการเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเพื่อจัดทำโครงการรณรงค์ระดับภูมิภาคเพื่อใช้ในการรณรงค์ต่อไป

2. ผู้เข้าร่วม

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วยผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ จากประเทศในอาเซียน ประกอบด้วยผู้แทนจากคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ผู้แทนจากสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ไทย เมียนมา ฟิลิปปินส์) ผู้แทนจากภาคประชาสังคม ผู้แทนจากภาคการศึกษา และผู้แทนจากหน่วยงานสหประชาชาติ ประมาณ 60 คน ทั้งนี้ คณะผู้แทนจาก กสม. ประกอบด้วย

1.1 นายวิศ ดิงสมิตร	ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
1.2 นางสาวปิยนุช วุฒิพัฒนะ	ผู้อำนวยการกลุ่มงานความร่วมมือสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 2
สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

3.สาระสำคัญของการประชุม

3.1 การให้ข้อมูลสถานการณ์ล่าสุดประเด็นโทษประหารชีวิต

วิทยากรที่เข้าร่วมการประชุมได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตในแต่ละประเทศสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

- ในมาเลเซียมีการกำหนดให้มีการประหารชีวิตสถานเดียว (mandatory death penalty) ในหลายฐานความผิด เช่น ฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธร้ายแรง ในทางปฏิบัติมีการลงโทษด้วยการประหารชีวิตจริงไม่มากนัก และมีขั้นตอนการขอยกโทษที่นักโทษต้องโทษประหารสามารถร้องขอได้ อย่างไรก็ตามขั้นตอนต่างๆ ในการพิจารณาคดีมักใช้เวลานาน (ประมาณ 5-10 ปี) และเมื่อรวมกับขั้นตอนการขอยกโทษก็จะไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะใช้เวลา

นานเท่าใด ทำให้นักโทษรู้สึกทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจมาก จากการเก็บข้อมูลพบว่า ระยะเวลาที่นักโทษถูกจองจำนานที่สุดก่อนการถูกประหารชีวิต คือ 25 ปี

- ในสิงคโปร์ มีโทษประหารชีวิตโดยเฉพาะในกรณียาเสพติดที่รุนแรงมาก แม้ในปัจจุบันจะมีความเป็นไปได้ในการอุทธรณ์จากการถูกลงโทษด้วยการประหารชีวิตเป็นการจำคุกตลอดชีวิตในกรณีโทษยาเสพติด แต่ขั้นตอนยังคงค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อนเพราะนักโทษจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าตนเองไม่ได้เป็นตัวละครใหญ่ในกระบวนการ และได้ทำการที่เป็นประโยชน์ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการดำเนินคดีหรือมีปัญหาทางสภาพจิต

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผู้ที่ใช้ยาเสพติดในสิงคโปร์จากเดิมที่เป็นกลุ่มคนยากจนไม่มีการศึกษามากนัก แต่เนื่องจากสภาพสังคมที่มีความตึงเครียด แข่งขันกันสูง ค่าครองชีพสูงทำให้เด็ก เยาวชน และชนชั้นกลางอาศัยพึ่งพายาเสพติดมากขึ้น ซึ่งการตัดสินใจด้วยการบังคับประหารสถานเดียวนั้น อาจไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาสังคมที่บีบรัดนี้

- ประเทศไทยยังคงมีโทษประหารชีวิตอยู่ แต่ได้มีการลงโทษด้วยการประหารชีวิตครั้งสุดท้ายเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2552 (ซึ่งหากไม่มีการประหารชีวิตติดต่อกัน 10 ปี องค์การสหประชาชาติจะถือว่าประเทศนั้นเป็นประเทศที่ยกเลิกโทษประหารชีวิตในทางปฏิบัติ) อย่างไรก็ดี เมื่อเร็วๆ นี้ ไทยได้มีการเพิ่มฐานความผิดของการประหารชีวิตในกรณีการฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งเหมือนเป็นการขัดแย้งกับทิศทางโลกที่พยายามลดฐานความผิดอันนำไปสู่การลงโทษด้วยการประหารชีวิต

- อินโดนีเซีย การลงโทษด้วยการประหารชีวิตเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่อินโดนีเซียเคยเป็นเมืองขึ้นมาก่อน ปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโทษประหารชีวิตถึง 14 ฉบับ แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ ปัจจุบันประชาชนสนับสนุนให้มีการลงโทษด้วยการประหารชีวิตมากขึ้น ทำให้นักการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ บางคนได้ใช้การลงโทษด้วยการประหารชีวิตเพื่อเป็นการสนับสนุนให้ตนเองได้รับตำแหน่งหน้าที่การงานสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม ยังมีบางกลุ่มในสังคมผลักดันให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต แต่อาจทำได้ค่อนข้างยากลำบากและจำเป็นต้องทำงานร่วมกับผู้นำศาสนา เพราะความเชื่อและการลงโทษของบางศาสนายังมีการระบุโทษประหารชีวิตอยู่

- ฟิลิปปินส์ กัมพูชา (และติมอร์ เลสเต้) ได้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตแล้ว แต่ในประเทศฟิลิปปินส์พบว่ามีกระแสการเรียกร้องให้มีการลงโทษด้วยการประหารชีวิตอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะเมื่อมีคดีสะเทือนขวัญเกิดขึ้นในสังคม และประเด็นโทษประหารชีวิตได้กลายเป็นประเด็นทาง

การเมือง เป็นเครื่องมือต่อรองของผู้ลงสมัครเข้ารับเลือกตั้งเมื่อต้องการได้รับคะแนนเสียงจากผู้สนับสนุนโทษประหารชีวิต

- ในเวียดนามมีพัฒนาการเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต โดยเฉพาะการพักโทษประหารชีวิตในผู้หญิงตั้งครรภ์ และผู้หญิงที่มีลูกอายุต่ำกว่า 3 ขวบ และเปลี่ยนเป็นการจำคุกตลอดชีวิตแทน แต่ก็มีผู้ใช้ช้อยกเว้นส่วนนี้พยายามหลีกเลี่ยงการได้รับโทษประหารชีวิต เช่น กรณีนักโทษหญิงพยายามทำใหตนเองตั้งครรภ์เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกประหารชีวิต

3.2 แนวทางการรณรงค์การยกเลิกโทษประหารชีวิตในระดับภูมิภาค

ที่ประชุมได้มีการให้ตัวอย่างประเทศ 2 ประเทศล่าสุดที่ได้มีการประกาศยกเลิกการลงโทษด้วยการประหารชีวิต ได้แก่ ประเทศซูรินาม และประเทศมองโกเลีย

- ประเทศซูรินาม (Suriname) ซึ่งเป็นประเทศที่มีขนาดเล็กตั้งอยู่ทางตอนเหนือของทวีปอเมริกาใต้ แต่เดิมมีการลงโทษด้วยการประหารชีวิตจำนวนมาก โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลเผด็จการใช้เป็นเครื่องมือในการแก้แค้นฝ่ายที่อยู่ตรงข้าม แต่เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 ประเทศซูรินามได้ตัดสินใจประกาศยกเลิกโทษประหารชีวิต โดยได้แก้ไขประมวลกฎหมายอาญาให้โทษประหารชีวิตเหลือเพียงการจำคุกระยะยาว 30-50 ปีแทน

- ประเทศมองโกเลียได้ประกาศยกเลิกโทษประหารชีวิตเมื่อ พ.ศ. 2555 ซึ่งแต่เดิมมองโกเลียมีการลงโทษประหารชีวิตในฐานความผิด เช่น การก่อการร้าย การข่มขืน การยกเลิกการลงโทษด้วยการประหารชีวิตในมองโกเลีย เริ่มจากการพักการใช้โทษประหารชีวิต (moratorium) เป็นเวลา 2 ปีก่อนและจึงค่อยปรับเปลี่ยนเป็นการยกเลิกโทษประหารชีวิตทั้งหมดในเวลาต่อมา

ทั้งนี้ ที่ประชุมได้มีการหารือว่าในอาเซียนควรมีการรณรงค์เพื่อสนับสนุนให้แต่ละประเทศยกเลิกโทษประหารชีวิตได้อย่างไร โดยผู้จัดการประชุมได้ขอให้ผู้เข้าร่วมประชุมแบ่งกลุ่มออกเป็นประเทศ หรือหากประเทศใดมีผู้แทนเข้าร่วมจำนวนไม่มากก็สามารถเข้าร่วมกลุ่มกับประเทศที่ใกล้เคียงกันได้

- กลุ่มของไทยประกอบด้วยผู้แทนจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ช่วยของผู้แทนคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights – AICHR) ผู้แทนจากแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย ร่วมกับผู้แทนจากเมียนมา กัมพูชา และลาว ซึ่งในกลุ่มได้มีการหารือแลกเปลี่ยนสถานการณ์โทษประหารชีวิตในประเทศของตนเอง ดังนี้

1. ไทยยังคงมีการกำหนดการลงโทษประหารชีวิตอยู่แต่ไม่ได้ใช้เป็นเวลา 7 ปีแล้ว ซึ่งหากครบ 10 ปีจะถือว่าเป็นการพักการใช้โทษประหารชีวิตโดยปริยาย

2. กัมพูชาได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตแล้วหลังเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil, and Political Rights –ICCPR)

3. เมียนมากำลังผลักดันให้รัฐบาลเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งเมื่อเป็นภาคีแล้วจะได้มีการผลักดันให้มีการยกเลิกการประหารชีวิตต่อไป และขณะนี้ภายในประเทศเองได้ให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของประชาชนมากขึ้น เพราะคนโดยส่วนมากไม่ต้องการให้มีการลงโทษด้วยการประหารชีวิตเพราะขัดกับความเชื่อการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตในหลักศีลห้าของพุทธศาสนา

4. ลาว ประชาชนยังอาจไม่ให้ความสนใจประเด็นนี้ เพราะยังเป็นห่วงประเด็นปากท้องมากกว่า อย่างไรก็ตาม ขณะนี้มีนักโทษที่รอการประหารชีวิตอยู่ประมาณ 100 คน และยังไม่มีการรณรงค์ใดเพื่อการยุติโทษประหารชีวิต นักโทษส่วนมากที่ถูกลงโทษด้วยการประหารชีวิตเพราะเกี่ยวข้องกับคดียาเสพติด แม้ในความเป็นจริงรัฐบาลพยายามไม่ลงโทษด้วยการประหารชีวิตจริง (พยายามชะลอการประหารชีวิตออกไป) แต่แนวความคิดที่ยังคงโทษประหารชีวิต โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดยังคงมีอยู่ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะลาวตั้งอยู่ระหว่างกลางหลายประเทศและมีการนำเข้า ส่งผ่านยาเสพติดอยู่ จึงคงโทษประหารชีวิตไว้เพื่อปรามผู้ที่คิดจะกระทำความผิด

ทั้งนี้ ทางกลุ่มเห็นว่า 1) ผู้ที่ทำงานรณรงค์ด้านการยกเลิกโทษประหารชีวิต การได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เช่น ปัจจุบันลาวได้มีการลดฐานความผิดที่จะลงโทษด้วยการประหารชีวิตลงมา ซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะการหารือร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและประชาชน 2) หลักศาสนา (ศีลห้า) และการให้อภัย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดความเชื่อของวัฒนธรรมในประเทศที่รวมกลุ่มนี้ อาจเป็นแนวทางที่ดีแนวทางหนึ่งในการช่วยรณรงค์ครั้งนี้

- กลุ่มของอินโดนีเซีย สนับสนุนให้มีการรณรงค์ต่อต้านโทษประหารชีวิต อย่างไรก็ตาม ก่อนการรณรงค์ควรมีการจัดทำการศึกษาเชิงลึกให้รอบด้านก่อน ในขณะที่จัดทำนิตรรศการต่างๆ (เช่น นิตรรศการภาพถ่าย) เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้สาธารณะทราบควบคู่กันไป นอกจากนี้ ยังควรมีการ 1) พิจารณาไม่ลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้ที่มีความบกพร่องทางสภาพจิต 2) การมีส่วนร่วมในการรายงานสถานการณ์โทษประหารชีวิตในรายงาน UPR 3) สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้ข้อมูลสนับสนุนในการพิจารณาตัดสินชั้นศาล และการจัดทำกรไต่สวนสาธารณะ (public hearing) ในประเด็นนี้ด้วย

- กลุ่มของมาเลเซีย กล่าวถึงการลงโทษด้วยการประหารชีวิตเป็นเหมือนการไม่ให้โอกาสบุคคลแก้ไขความผิดเลย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย อย่างไรก็ตาม ดี แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล (มาเลเซีย) ได้มีความพยายามรณรงค์ยกเลิกโทษประหารชีวิต แต่พยายามทำให้ไม่ใช่เรื่องที่น่าหดหู่และเป็นแนวคิดเชิงบวกมากขึ้น เช่น โครงการรณรงค์ “สุขสันต์วันเกิด” (have a happy birthday) โดยมีการ

ส่งบัตรอวยพรวันเกิดให้นักโทษที่ต้องโทษประหารชีวิต รวมถึงการการรณรงค์ร่วมกับครอบครัวนักโทษ เพื่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่สังคม (sensitive) และอธิบายถึงข้อเสียเมื่อบุคคลในครอบครัวต้องจากไป เพราะโทษประหารชีวิต

นอกจากนี้ ยังมีการรณรงค์ในรูปแบบของการให้ความรู้แก่นักเรียน หัวหน้าพรรคการเมือง และสภาพนายความมาเลเซียยังได้จัดทำข้อคิดเห็นเพื่อสนับสนุนให้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตด้วย

กลุ่มของสิงคโปร์มีการรณรงค์เพื่อการต่อต้านโทษประหารชีวิต มีการจัดกิจกรรมรวบรวมเงินเพื่อนำไปใช้ช่วยเหลือครอบครัวนักโทษ การเข้าเยี่ยมนักโทษ รวมถึงการเข้าฟังการตัดสินคดีในศาล ทั้งนี้ การรณรงค์พยายามทำความเข้าใจกับครอบครัวของนักโทษด้วยว่า ควรกล้าออกมาขอความช่วยเหลือ เพราะหากไม่ออกมาขอความช่วยเหลือแล้ว คนในครอบครัวเองจะเป็นผู้ที่ต้องรับภาระ (ตราบาป) เช่น ถูกมองว่าเคยมีคนในครอบครัวเป็นคนไม่ดีจนถูกประหารชีวิต ทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างยากลำบากเพราะสิ่งที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้กระทำมากขึ้น

ทั้งนี้ ที่ประชุม ได้สรุปว่า ในการรณรงค์เพื่อการต่อต้านโทษประหารชีวิตนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน รวมถึงการทำงานร่วมกับผู้แทนสหประชาชาติในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค ผู้นำทางศาสนา โดยในขณะนี้เห็นชอบกับคำขวัญที่จะใช้ในการรณรงค์ร่วมของกลุ่มคือ "End Crime, Not Life"

3.3 บทบาทของประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม. วัส ดิงสมิตร) ในการประชุม

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกับที่ประชุมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นสถาบันที่มีอาณัติในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อคิดเห็นกับผู้แทนที่เข้าร่วมประชุมอย่างหลากหลาย เช่น นาย Rafendi Djamin กรรมการกำกับทิศทางของหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการยกเลิกโทษประหารชีวิตในอินโดนีเซีย (Indonesia Coalition on the Abolition of Death Penalty – ICADP) ศาสตราจารย์ Myint Kyi กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเมียนมา นาง Anelyn Z. De Luna ผู้แทนจากสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฟิลิปปินส์

ทั้งนี้ ประธาน กสม. ได้แจ้งว่ามีอนุกรรมการด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรมและคณะอนุกรรมการด้านสิทธิทางการเมืองและพลเมืองช่วยส่งเสริมและคุ้มครองประเด็นนี้ และโดยส่วนตัวไม่สนับสนุนให้มีการลงโทษด้วยการประหารชีวิต ทั้งนี้ไม่ควรมีการกำหนดให้มีโทษประหารชีวิตในกฎหมายที่จะตราขึ้นใหม่ในอนาคต รวมถึงควรเปลี่ยนโทษการประหารชีวิตที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เป็นการจำคุกตลอดชีวิต และในความเป็นจริงต้องมีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตอย่างแท้จริง หรือไม่น้อยกว่า

เวลาที่กฎหมายกำหนด เช่น ไม่น้อยกว่า 30 ปี และจำเป็นต้องมีกระบวนการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ซึ่งที่ประชุมได้ให้ความสนใจต่องานของ กสม. เป็นอย่างมาก

นางสาวปิยนุช ฐิติพัฒนะ
ผู้บันทึกการประชุม
นายภูวดล วีระเวฬุสสัย
ผู้ตรวจบันทึกการประชุม